10/04/2022

Πόλη – Οδησσός – Αθήνα: Ο απαγχονισμός του Πατριάρχη και η κλειστή πύλη στο Φανάρι

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Μη λησμονείτε το σχοινί, παιδιά του Πατριάρχη, απήγγειλε, ο Α. Βαλαωρίτης, στην τελετή των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντα του Εθνομάρτυρα Γρηγορίου Ε’ στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών (15-3-1872).

- της Δέσποινας Σωτηρίου

Όποιος θέλει να εισέλθει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, στο χώρο όπου τους τελευταίους αιώνες εδρεύει η πρωτόθρονη Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως, γίνεται μάρτυρας ενός συνεχούς βουβού θρήνου, αλλά και τιμής σε έναν άνθρωπο που προτίμησε τη θυσία.

Κάθε χρόνο, στις 10 Απριλίου, ο Οικουμενικός Πατριάρχης ανάβει ένα κερί και προσεύχεται.

Ήταν 10 Απριλίου του 1821, όταν μπροστά από αυτή την κλειστή πύλη στρατιώτες των Οθωμανών κρέμασαν ένα χοντρό σχοινί με μια θηλιά. Στόχος τους, ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε’, τον οποίον κρέμασαν και άφησαν εκεί για παραδειγματισμό, για τρία μερόνυχτα. Και η Πύλη παραμένει κλειστή να μαρτυρά την θυσία.

Ήταν 10 Απριλίου του 1821 όταν ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄απαγχονίστηκε στην κεντρική πύλη του Πατριαρχείου, όπου παρέμεινε κρεμασμένος για τρεις ημέρες.

Εκατό χρόνια αργότερα στις 10 Απριλίου 1921 ανακηρύχθηκε Άγιος από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Και σήμερα 201 χρόνια μετά τον απαχγονισμό του τα διδάγματά του είναι πιο επίκαιρα από ποτέ.

Ο Πατριάρχης, Γρηγόριος Ε’, γεννήθηκε το 1745 στη Δημητσάνα. Το όνομά του ήταν Αγγελόπουλος. Έμαθε τα πρώτα γράμματα από τον θείο του ιερομόναχο, Μελέτιο και κατόπιν έφυγε και εγκαταστάθηκε μαζί του στη Σμύρνη. Εκάρη μοναχός σε μονή στη νήσο των Στροφάδων και ολοκλήρωσε τη θεολογική μόρφωσή του στην Πατμιάδα Σχολή.

Επιστρέφοντας στη Σμύρνη, ο Μητροπολίτης Προκόπιος, ο οποίος έτρεφε για τον Γρηγόριο πατρική αγάπη, τον χειροτόνησε αρχιδιάκονο και κατόπιν πρεσβύτερο. Όταν ανήλθε στον οικουμενικό θρόνο (1788), τον χειροτόνησε διάδοχό του στη Μητρόπολη Σμύρνης.

Επί δώδεκα έτη ο όσιος ιεράρχης, διακυβέρνησε με σύνεση και αποστολικό ζήλο τη μεγάλη πόλη της Σμύρνης, μητρόπολη του μικρασιατικού Ελληνισμού. Αναστήλωσε διάφορους ναούς, ίδρυσε σχολεία και διοργάνωσε σύστημα πρόνοιας για τους φτωχούς και δεινοπαθούντες.

Στον Οικουμενικό Θρόνο

Το 1797 εξελέγη Οικουμενικός Πατριάρχης και ανύψωσε την τιμή του Πατριαρχείου, αναστηλώνοντας το πατριαρχικό μέγαρο στο Φανάρι. Ίδρυσε τυπογραφείο που εξέδιδε βιβλία στη δημοτική γλώσσα, τα οποία συνέβαλαν τα

μέγιστα στην πολιτιστική και πνευματική αφύπνιση του ελληνικού λαού. Την εποχή εκείνη των μεγάλων ζυμώσεων, όταν οι Έλληνες είχαν αρχίσει να προετοιμάζουν την εξέγερσή τους, ο πατριάρχης προσπαθούσε να μετριάσει τα οξύθυμα πνεύματα, στερεώνοντας κρυφίως το εθνικό φρόνημα.

Δυστυχώς, τον κατήγγειλαν στον σουλτάνο κάποιοι επίσκοποι, τους οποίους είχε τιμωρήσει για τη διαγωγή τους, και εξορίστηκε στη Χαλκηδόνα και μετά στη Μονή Ιβήρων στο Ά. Όρος.

Ανακλήθηκε στο Πατριαρχείο το 1806 και έγινε δεκτός με ενθουσιασμό από τους χριστιανούς της Πόλης. Το 1808, όμως, ένα πραξικόπημα έφερε στην εξουσία τον σουλτάνο Μαχμούτ Β’, οπότε ο Γρηγόριος υποχρεώθηκε να παραιτηθεί και να αποσυρθεί στην Πρίγκηπο και μετά εκ νέου στο Άγιο Όρος.

Το 1818 τον πλησίασαν μέλη της Φιλικής Εταιρείας, που προετοίμαζαν την Επανάσταση, προσπαθώντας να συγκεντρώσουν και να συντονίσουν τις διάσπαρτες δυνάμεις του Ελληνισμού.

Ο Γρηγόριος με ενθουσιασμό υποστήριξε την υπόθεση της ελευθερίας, αλλά κρίνοντας ότι ο καιρός δεν ήταν ακόμη ώριμος, τους συμβούλευσε να κάνουν υπομονή.

Λίγο αργότερα ανακλήθηκε για τρίτη φορά στον πατριαρχικό θρόνο και δραστηριοποιήθηκε πάλι, ενθαρρύνοντας την ίδρυση σχολείων, όπου τα παιδιά μπορούσαν να λάβουν ελληνική παιδεία. Διοργάνωσε επίσης ένα φιλόπτωχο ταμείο, το οποίο με χρήματα πλουσίων Ελλήνων, βοηθούσε τους δεινοπαθούντες χριστιανούς.

Όταν ξέσπασε, η εξέγερση των Ελλήνων στις παραδουνάβιες ηγεμονίες (1 Φεβρουαρίου 1821), ακολούθησαν φρικτά και αιματηρά αντίποινα στην Κωνσταντινούπολη και σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Οι Τούρκοι έσφαξαν όλους τους Έλληνες προύχοντες που είχαν δεσμούς με τις ηγεμονίες και συνέλαβαν τέσσερις επισκόπους.

Ο σουλτάνος υποχρέωσε τον Αγιο Γρηγόριο να υπογράψει τον αφορισμό του πρωτεργάτη της εξέγερσης Αλεξάνδρου Υψηλάντη και των συντρόφων του.

Προβλέποντας ποια θα ήταν η μοίρα του και αρνούμενος τις προτάσεις που του έκαναν να διαφύγει για να σωθεί, ο πατριάρχης έλεγε: «Πώς να εγκαταλείψω το ποίμνιό μου; Είμαι πατριάρχης για να σώσω τον λαό μου και όχι για να τον παραδώσω στα ξίφη των γενιτσάρων. Ο θάνατός μου θα ωφελήσει περισσότερο από τη ζωή μου τους Έλληνες».

Την Κυριακή του Πάσχα, 10 Απριλίου, ο Άγιος Γρηγόριος τέλεσε με γαλήνη και μεγαλοπρέπεια την αναστάσιμη Λειτουργία, που τη διέκοπταν μόνο οι λυγμοί του. Στο τέλος της Λειτουργίας, του επιβεβαίωσαν την είδηση της επανάστασης στην Πελοπόννησο. Απάντησε τότε: «Νυν και αεί γενηθήτω το θέλημα Κυρίου!».

Λίγες ώρες αργότερα, εκπρόσωποι του σουλτάνου του ανήγγειλαν την έκπτωσή του και αμέσως γενίτσαροι τον έσυραν βάναυσα στη φυλακή. Υπεβλήθη σε ανάκριση και φρικτά βασανιστήρια, στη διάρκεια των οποίων παρέμεινε μεγαλοπρεπώς σιωπηλός. Διέκοψε τη σιωπή του μόνο όταν του πρότειναν να αρνηθεί την πίστη του, λέγοντας: «Ο πατριάρχης των χριστιανών, χριστιανός αποθνήσκει».

Λίγο αργότερα, τον απαγχόνισαν στην πύλη του Πατριαρχείου, η οποία έκτοτε παραμένει κλειστή σε μνήμη του φρικτού αυτού ανοσιουργήματος. Την ύστατη στιγμή ο Αγιος Γρηγόριος ύψωσε τα χέρια στον ουρανό, ευλόγησε τους χριστιανούς και είπε: “Κύριε Ιησού Χριστέ, δέξαι το πνεύμα μου!” Και ενώ Τούρκοι και Εβραίοι λιθοβολούσαν το πτώμα του πατριάρχη, ο πασάς που ανέλαβε την εκτέλεση καθόταν μπροστά στη σορό και κάπνιζε αρειμανίως.

Τρεις μέρες έμεινε το τίμιο σκήνωμα κρεμασμένο εκεί με μια πινακίδα γύρω από τον λαιμό που έγραφε το κατηγορητήριο.

Η αγορά από τους Εβραίους

Οι Εβραίοι αγόρασαν το σεπτό σκήνωμα για 800 γρόσια, το έσυραν στους δρόμους και το έριξαν στον Βόσπορο. Παρά τη βαριά πέτρα που του έδεσαν, το σώμα επέπλεε και το περισυνέλεξε ένα ελληνικό πλοίο υπό ρωσική σημαία και το μετέφερε στην πολύπαθη Οδησσό, σύμβολο του Ελληνισμού. Επί πολλές ημέρες πλήθος κόσμου προσκυνούσε το τίμιο λείψανο, το οποίο δεν εμφάνισε κανένα σημείο φθοράς.

Η επιστροφή στην Αθήνα

Το 1871 η Εκκλησία της Ελλάδος θεώρησε επιβεβλημένο να μετακομίση το τίμιο λείψανό του από την Οδησσό στην απελεύθερη Αθήνα. Για τον σκοπό αυτό συστάθηκε Επιτροπή, στην οποία συμμετείχαν ο Αρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Νικόλαος Β΄ ο Κατραμής και ο Αρχιμανδρίτης Αβέρκιος Λ. Λαμπίρης, Α΄ γραμματεύς της Ιεράς Συνόδου. Στην Οδησσό απεδόθησαν από τα μέλη της Επιτροπής και τους εκεί ομόδοξους τιμές Αγίου στο ιερό λείψανο του Αγίου Γρηγορίου. Κατά την Παννυχίδα μάλιστα, που τελέσθηκε εκεί, κατά την ημέρα της μνήμης του, «εξεφώνησεν από άμβωνος, κατ' επίμονον των ομογενών απαίτησιν, λογύδριον ο Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Ζακύνθου». Το ιερό λείψανο έφθασε στην Αθήνα την 25η Απριλίου 1871, όπου οι Αθηναίοι του επεφύλαξαν πάνδημη υποδοχή. Με κατάνυξι και αγαλλίασι τοποθετήθηκε στον Καθεδρικό Ναό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, όπου φυλάσσεται μέχρι σήμερα σε περίβλεπτη λάρνακα.

Τα ξημερώματα της Κυριακής της 25ης Απριλίου του 1871, οι κάτοικοι της Αθήνας και του Πειραιά, ξυπνούν από τις καμπάνες. Στον Πειραιά φθάνουν από την Οδησσό τα ιερά λείψανα του Γρηγορίου του Ε' με το ατμόπλοιο «Βυζάντιο».

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Γρηγόριος επιστρέφει στην πατρώα γη. Εκείνη τη χρονιά συμπληρώνονταν πενήντα χρόνια από την ημέρα του απαγχονισμού του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' στην Πόλη.

Από τον Τύπο της εποχής, μαθαίνουμε , ότι στις 9 παρά τέταρτο εκείνης της ημέρας, ακούστηκε ο πρώτος κανονιοβολισμός από το λόφο Νυμφών αναγγέλλοντας την έναρξη της μεγαλειώδους πορείας.

«Κατά το πρόγραμμα, τα τηλεβόλα έρριπτον μιαν βολήν ανά παν της ώρας λεπτόν, από της στιγμής αναχωρήσεως μέχρι της στιγμής της εις τον μητροπολιτικόν ναόν αφίξεως του λειψάνου».
Την πορεία άνοιγε η έφιππη χωροφυλακή, ακολουθούσε η μουσική της φρουράς Αθηνών, το πεζικό, το πυροβολικό, το ιππικό τάγμα, οι σαλπιγκτές. Οι μουσικές παιάνιζαν πανηγυρικά εμβατήρια, «εκ διαδοχής και άνευ διαλειμμάτων».

Όταν η λάρνακα έφτασε στη Μητρόπολη, ο Βασιλέας «έδωκεν συνδρομή και ιδίοις χερσίν ανασηκώσας αυτήν». Την ώρα που η λάρνακα έμπαινε στο ναό εψάλησαν οι εννιά αναστάσιμες ωδές.

Η εφημερίδα ΑΙΩΝ περιγράφει με πολλές λεπτομέρειες την λαμπρή υποδοχή στο φύλλο της 27ης Απριλίου 1871.

«Η ημέρα της προχθές Κυριακής 25 Απριλίου, θα μνημονεύεται, εν τοις χρονικοίς

της πόλεως Αθηνών, επί μακρούς χρόνους, ως μια των ωραιοτάτων και γραφικοτάτων αυτής. Την ημέραν αυτήν η πρωτεύουσα του ελληνικού Βασιλείου ετέλεσε διπλήν τελετήν, επανηγύρισε την πεντηκονταετηρίδα από της εθνικής εγέρσεως, υπεδέχθη δε όπως, εν μέσω τόσων άλλων κειμηλίων της δόξης του παρελθόντος και της καθ΄ημάς εποχής, φυλάξη πολύτιμον του Ελληνισμού κειμήλιον, το λείψανον του υπέρ της ελληνικής ελευθερίας μαρτυρήσαντος Πατριάρχου Γρηγορίου του Ε'» ξεκινά την περιγραφή της λαμπρής υποδοχής η εφημερίδα ΑΙΩΝ.